

OBSAH

Předmluva	5	1.3. VÁŽENÍ	27
Úvod	7	Váhy a vážení	27
Než začnete s pokusy	8	Pokus 7 — Je možno jednoduchým způsobem zvážit vzduch ve vaší pracovně?	31
Základní pravidla bezpečnosti práce při chemických pokusech	9	Pokus 8 — Ověření průběhu oxidace hořčíku na vzduchu	32
Pravidla první pomoci	10	Pokus 9 — Ověření průběhu rozkladu dusičnanu měďnatého	34
Základní nádoby chemikovy kuchyně	11	2. DĚLENÍ SMĚSÍ	35
I. Chemické sklo varné	12	2.1. FILTRACE	36
II. Odměrné sklo	13	Filtrace za normálního tlaku	36
III. Chemikotechnické sklo	14	Pokus 10 — Jak připravit některé nerozpustné látky	39
IV. Porcelánové nádoby	15	Pokus 11 — Náhlá krystalizace roztoku v celém jeho objemu	40
V. Nářadí a nádoby z kovů a jiných materiálů	16	Pokus 12 — Model vodárenského filtru	41
1. ZÁKLADNÍ LABORATORNÍ TECHNIKY	17	Filtrace za sníženého tlaku	42
1.1. ZAHŘÍVÁNÍ	17	2.2. KRYSTALIZACE	43
Pokus 1 — Lze oddělit z plamene kahanu další plamen?	18	Krystalizace volná a rušená	43
Pokus 2 — Co způsobuje svítivost střední části plamene kahanu?	18	Pokus 13 — Příprava velkých krystalů krystalizací volnou	44
Pokus 3 — Ocelový drát teploměrem?	20	Pokus 14 — Příprava krystalů volným chladnutím	44
1.2. PRÁCE SE SKLEM A ZÁTKAMI	21	Pokus 15 — Získání kyseliny citrónové z citrónu	44
Pokus 4 — Řezání a ohýbání skleněných trubíc	22	Pokus 16 — Přečištění látek rušenou krystalizací	45
Pokus 5 — Zužování skleněných trubíc, příprava kapilár, malých zkumavek, baniček	24	Pokus 17 — Přečištění modré skalice	46
Pokus 6 — Práce s korkovrtem, zhotovení stříčky	25	2.3. DESTILACE	47
		Pokus 18 — Příprava destilované vody	47
		Pokus 19 — Přečištění roztoku technické kyseliny chlorovodíkové	48

Pokus 20 — Získání etanolu z odpadních roztoků (využití rektifikace)	49
Pokus 21 — Frakční destilace ropy	50
Pokus 22 — Získání vonných silic a olejů	52
2.4. SUBLIMACE	53
Pokus 23 — Přečištění jodu sublimací	53
Pokus 24 — Přečištění naftalenu sublimací	54
3. POZNÁVÁME VLASTNOSTI CHEMICKÝCH PRVKŮ A SLOUČENIN	56
3.1. CHEMICKÉ PRVKY A JEJICH ANORGANICKÉ SLOUČENINY	56
Vodík	56
Pokus 25 — Příprava vodíku reakcí kovu s kyselinou	56
Pokus 26 — Příprava vodíku reakcí kovu s hydroxidem	57
Pokus 27 — Příprava vodíku reakcí kovu s vodou	58
Pokus 28 — Příprava vodíku elektrolýzou vody	59
Pokus 29 — Redukční účinky vodíku	60
Pokus 30 — Voda tvrdá a měkká	60
Pokus 31 — Vlastnosti vody destilované, pitné a minerální	61
Pokus 32 — Příprava peroxidu vodíku	62
Pokus 33 — Vlastnosti peroxidu vodíku	62
Alkalické kovy	63
Pokus 34 — Elektrolýza roztoku chloridu sodného s použitím diafragmy	63
Pokus 35 — Elektrolýza roztoku chloridu sodného rtuťovým způsobem	66
Pokus 36 — Příprava hydroxidu sodného kaustifikací sody	67

Kovy alkalických zemin	68
Pokus 37 — Kovy alkalických zemin zbarvují plamen	68
Pokus 38 — Reakce hořčíku s vodou	69
Pokus 39 — Rozklad uhlíkatu vápenatého	69
Pokus 40 — Redukční účinky hořčíku	70
Bór a hliník	71
Pokus 41 — Příprava kyseliny trihydroborité	71
Pokus 42 — Reakce kyseliny borité s chloridem sodným	72
Pokus 43 — Amfoterita hliníku	72
Pokus 44 — Reakce hliníku s kyslíkem	74
Pokus 45 — Aluminotermie	74
Uhlík a křemík	76
Pokus 46 — Příprava aktivního uhlí	76
Pokus 47 — Adsorpční účinky aktivního uhlí	76
Pokus 48 — Adsorpce a desorpce na aktivním uhlí	77
Pokus 49 — Redukční účinky uhlíku	77
Pokus 50 — Příprava a vlastnosti kysličníku uhelnatého	77
Pokus 51 — Příprava a důkaz kysličníku uhličitého	79
Pokus 52 — Důkaz vydechaného kysličníku uhličitého	80
Pokus 53 — Vlastnosti kysličníku uhličitého	80
Pokus 54 — Model hasičího přístroje	81
Pokus 55 — Krasové jevy	82
Pokus 56 — Princip výroby sody z chloridu sodného	83
Pokus 57 — Příprava křemíku	83
Pokus 58 — Reakce křemíku s alkalickým hydroxidem	85
Pokus 59 — Příprava skla	85
Pokus 60 — Příprava vodního skla	86

Pokus 61 — Vlastnosti vodního skla	87
Dusík a fosfor	87
Pokus 62 — Příprava a důkaz dusíku	87
Pokus 63 — Reakce dusíku s hořčíkem	89
Pokus 64 — Příprava amoniaku a jeho důkaz	89
Pokus 65 — Rozpustnost amoniaku ve vodě	90
Pokus 66 — Příprava a rozklad chloridu amonného	91
Pokus 67 — Příprava a vlastnosti kysličníku dusnatého	91
Pokus 68 — Vznik kyseliny dusičné oxidací amoniaku	92
Pokus 69 — Oxidační účinky kyseliny dusičné	94
Pokus 70 — Tepelný rozklad dusičnanů těžkých kovů	95
Pokus 71 — Sloučeniny fosforu	95
Kyslík a síra	96
Pokus 72 — Příprava a důkaz kyslíku	96
Pokus 73 — Reakce kovů s kyslíkem	97
Pokus 74 — Reakce nekovů s kyslíkem	97
Pokus 75 — Vlastnosti ozónu	98
Pokus 76 — Modifikace síry	98
Pokus 77 — Příprava a vlastnosti kysličníku siřičitého	99
Pokus 78 — Zkapalnění kysličníku siřičitého a jeho vlastnosti	100
Pokus 79 — Příprava a vlastnosti sirovodíku	102
Pokus 80 — Redukce síranu na siřník	103
Pokus 81 — Kontaktní způsob oxidace kysličníku siřičitého na kysličník sírový	104
Pokus 82 — Příprava a vlastnosti thiosíranu sodného	106
Halogeny	107
Pokus 83 — Příprava a vlastnosti fluorovodíku	107
Pokus 84 — Leptání skla fluorovodíkem	108

Pokus 85 — Příprava chlóru a chlórové vody	108
Pokus 86 — Odbarvací účinky chlórové vody	110
Pokus 87 — Dezinfekční účinky chlórové vody	110
Pokus 88 — Reakce chlóru s halogenidy	110
Pokus 89 — Reakce chlóru s acetylénem	111
Pokus 90 — Příprava a rozpustnost chlorovodíku	111
Pokus 91 — Chemická reakce chlorovodíku	112
Pokus 92 — Reakce brómové vody s kovy	113
Pokus 93 — Příprava jódu z odpadních roztoků	113
Pokus 94 — Důkaz jódu	114
Kovy	114
Pokus 95 — Příprava zinku elektrolýzou	114
Pokus 96 — Příprava mědi	115
Pokus 97 — Reakce kovů s kyselinami	115
Pokus 98 — Vlastnosti kysličníků kovů	118
Pokus 99 — Reaktivita kovů	119
Pokus 100 — Koroze železa	121
Pokus 101 — Chemické zdroje elektrického proudu	122
Pokus 102 — Kalení a popouštění oceli	124
Pokus 103 — Leptání kovů	124
Pokus 104 — Klempířská pájka (příprava slitiny)	125

3.2. VĚNUJME POZORNOST ORGANICKÝM SLOUČENINÁM . . . . .

Pokus 105 — Stanovení teploty tání	126
Pokus 106 — Stanovení teploty varu	127
Pokus 107 — Stanovení teploty varu malého množství látky	128
Uhlovodíky	129
Pokus 108 — Příprava metanu	129
Pokus 109 — Hoření metanu (propanu, butanu) v chlóru	130

Pokus 110 — Příprava a hoření etenu (etylénu)	131	Pokus 136 — Příprava kyseliny octové	150
Pokus 111 — Vlastnosti etenu	132	Pokus 137 — Příprava ledové kyseliny octové	151
Pokus 112 — Příprava a vlatnosti etinu (acetylénu)	133	Pokus 138 — Oxidace kyseliny mravenčí	151
Pokus 113 — Příprava a hoření benzenu	135	Pokus 139 — Hoření par kyseliny octové	151
Pokus 114 — Krakování	136	Pokus 140 — Příprava octanů	152
Halogenderiváty uhlovodíků	137	Pokus 141 — Příprava kyseliny benzoové	152
Pokus 115 — Příprava jodoformu (trijodmetanu)	137	Pokus 142 — Rozklad kyseliny šťavelové	153
Pokus 116 — Příprava etylchloridu	138	Pokus 143 — Oxidace kyseliny šťavelové	154
Pokus 117 — Příprava etylbromidu	139	Pokus 144 — Příprava šťavelanu z mravenčanu	154
Pokus 118 — Příprava etyljodiidu	139	Pokus 145 — Příprava acylpirinu	155
Pokus 119 — Vlastnosti benzenu a toluenu	140	Pokus 146 — Příprava fenolfaleinu	155
Alkoholy a fenoly	140	Estery	156
Pokus 120 — Vznik metanolu karbonizací dřeva	140	Pokus 147 — Příprava octanu etylnatého esterifikací	156
Pokus 121 — Příprava etanolu kvašením cukru	141	Pokus 148 — Příprava octanu etylnatého z octanu	
Pokus 122 — Oxidace etanolu na aldehyd	142	sodného	156
Pokus 123 — Oxidace etanolu na aldehyd a kysel-		Pokus 149 — Příprava benzoanu etylnatého	157
linu	142	Pokus 150 — Zmýdelnění esterů	157
Pokus 124 — Fenol	143	Pokus 151 — Příprava mýdla	157
Pokus 125 — Příprava a důkaz glycerolu	143	Pokus 152 — Vlastnosti mýdel	158
Pokus 126 — Redukční účinky hydrochinonu	144	Étery a peroxidy	159
Pokus 127 — Důkaz alkoholů	144	Pokus 153 — Příprava dietyleteru	159
Pokus 128 — Barevné reakce fenolů	145	Pokus 154 — Důkaz peroxidu v éteru	160
Aldehydy	145	Organické sloučeniny obsahující dusík	160
Pokus 129 — Příprava metanalů (formaldehydu)	145	Pokus 155 — Příprava nitrobenzenu	160
Pokus 130 — Příprava acetaldehydu (etanalů)	146	Pokus 156 — Nitrace fenolu	161
Pokus 131 — Redukční účinky aldehydů	148	Pokus 157 — Příprava anilínu	162
Pokus 132 — Polymerace a depolymerace formal-		Plastické hmoty	162
dehydu	148	Pokus 158 — Depolymerace plastických hmot	162
Pokus 133 — Reakce formaldehydu s bílkovinami	148	Pokus 159 — Depolymerace a polymerace styrénu	164
Pokus 134 — Akrolein	148	Pokus 160 — Příprava fenoplastů	164
Pokus 135 — Příprava acetonu	149	Pokus 161 — Aminoplasty	165
Organické kyseliny	150	Pokus 162 — Vlastnosti silonu	166

Pokus 163 — Zkoušky plastických hmot	166
3.3. CHEMIE A ŽIVOT	168
Pokus 164 — Jednoduchý rozbor organických látek	168
Pokus 165 — Důkazy cukrů	170
Pokus 166 — Tuky	171
Pokus 167 — Důkaz a vlastnosti bílkovin	174
Pokus 168 — Dialýza	175
Pokus 169 — Vlastnosti enzymů	176
Pokus 170 — Důkazy vitamínů	179

4. 30× ZAJÍMAVÉ, ZÁBAVNÉ A EFEKTNÍ POKUSY 181

4.1. VE SVĚTĚ OHŇŮ A SVĚTEL	181
Pokus 171 — Sopka na stole	181
Pokus 172 — Nespalitelná nit	181
Pokus 173 — Nehořlavý kapesník	182
Pokus 174 — Voda dopingem plamene?	182
Pokus 175 — Samozápalné olovo	183
Pokus 176 — Hořící pivo	184
Pokus 177 — Hořlavý cukr	184
Pokus 178 — Svítící roztok	185
Pokus 179 — Světloňoš ve zkumavce	185
Pokus 180 — Peklo ve zkumavce	186
Pokus 181 — Zelený oheň	187
Pokus 182 — Vyrábíme vánoční prskavky	187
Pokus 183 — Příprava salónních bengálských ohňů	188
4.2. Z KUCHYNĚ ALCHYMIŠTŮ	189
Pokus 184 — Tajemství dýmů alchymistovy laboratoře	189
Pokus 185 — Alchymistův podvod	189

4.3. KOUZLA BAREVNÝCH PŘEMĚN	190
Pokus 186 — Záhada modrého roztoku	190
Pokus 187 — Vanad — kovový chameleon	191
Pokus 188 — Květy mění barvu	192
Pokus 189 — Tajné inkousty	192

4.4. CHEMIK ILUZIONISTOU	194
Pokus 190 — Záhada s mincí pod vočou	194
Pokus 191 — Destilovaná voda jako lepidlo na kov	194
Pokus 192 — Zkumavka, která sama drží na prstech	195
Pokus 193 — Kouzlo s vejcem	196
Pokus 194 — Rtuťové srdce	196
Pokus 195 — Mořské korále v kádince	197
Pokus 196 — Kovové stromy	198

4.5. NA STOPĚ ZLOČINU	199
Pokus 197 — Kdo ukradl bankovku?	199
Pokus 198 — Pátráme po otiscích prstů	199
Pokus 199 — Po stopách krve	200
Pokus 200 — Odhalení kuřáka	200

5. PŘÍPRAVA ROZTOKŮ A ČINIDEL 201

5.1. PŘÍPRAVA ROZTOKŮ URČITÉ KONCENTRACE	201
---	------------

5.2. PŘÍPRAVA ROZTOKŮ ČINIDEL A INDIKÁTORŮ	205
---	------------

Sovníček	208
---------------------------	------------

Přehled prvků periodického systému a jejich základní charakteristiky	211
---	------------

Použitá literatura	215
-------------------------------------	------------